

ЈОРДАН НАУМОВСКИ-КАЛЧО

СВЕЌАВАЊА ЗА ЛИКОТ НА ГОРЧЕ СВЕШТАРОТ СПОРЕД МОИТЕ НЕПОСРЕДНИ КОНТАКТИ СО НЕГО

(20.11.1941-01.08.1943)

Јас, Јордан Наумовски-Калчо, за прв пат се запознав со Свештарот Горче негде во текот на ноември 1941 година, кога тој дојде во Преспа, која тогаш беше под италијанска окупација. Имав прилика почесто да се гледаме со него на состаноци во моето село Подмочани, или во другите села на Преспа (под италијанска окупација, односно албанска администрација), каде што тој одеше на состаноци со партиските организации.

Во декември 1941 год., на еден состанок во куќата на Живко Стефановски од с. Подмочани, на кој состанок присуствуваше и Горче Свештарот, јас и неколку други напредни младинци бевме примени во СКОЈ. Свештарот ни објаснуваше што значи тој ден за нас младинците, како треба да дејствуваме за да опфатиме и други младинци, како конспиративно да работиме, а во случај на провала како да се држиме пред непријателот. Најдобар пример за тоа беше држењето на Косте Кусаковски, партизан од одредот "Даме Груев", кој беше ранет и заробен од италијанците, сослушуван, мачен и тормозен, но ништо не призна и не ги провали другарите, иако му беше ветувано дека, ако признае, ќе биде испратен на лекување во Корча. Косте беше јавно стрелан во неговото родно село-Подмочани. Во таков дух беа воспитувани младинците на состаноците од нашиот Свештар.

Во една прилика, кога Свештарот беше приведен од карабинерите во карабинерската станица во с. Царев Двор, тој од таму успеа да побегне и дојде во с. Подмочани, во куќата на Борис Шушевски, каде и порано имал доаѓање да се скрие. *склоки*

После неколку дена од доаѓањето на Свештарот во Подмочани, се воспостави врска со с. Сопотско, за да се префрли Свештарот во одредот "Даме Груев", кој беше во формирање. Една вечер Косте Кусаковски и Лазе Дојчиновски го прифатија Свештарот на одредено место во близина на селото, со цел да го префрлат преку демаркационата граница помеѓу Италија и Бугарија, кај с. Козјак, односно воденицата на Никола Стрезовски. Не ми е познато од која причина другарите од с. Сопотско, односно врската, не дојдоа на одреденото место, а време за чекање немаше бидејќи се разденуваше, па Свештарот беше вратен во с. Подмочани, каде

и на недовен од офицерот ..

се смести во куќата на браќата Лазе и Косте Дојчиновски. Кога повторно се воспостави врската со другарите од организацијата во Сопотско, Свештарот повторно беше префрлен кај воденицата од страна на Косте Кусаковски и од Јонче (по прекар Буда).

Познато ми е дека на пат кон Одредот, Свештарот во с. Сопотско о с. Златари, има одржано состаноци со партиските организации. Потоа, тој конечно се најде во одредот "Даме Груев" и стана негов политички комесар.

После акцијата во с. Кажани-Битољско, каде Одредот ја нападна полициската станица на бугарската полиција, Свештарот и Цветан дојдоа во с. Подмочани и се поврзаа со партиската организација. По неколку дена, Свештарот постави прашањето за излегување во партизани пред нас младинците. Така, ние четворица младинци од Подмочани (Косте Кусаковски, Ристо Глобочки, Крсте Ивковски и јас) и еден од с. Грнчари (Круме Димитровски), во втората половина на август 1942 година излеговме во партизани. На пат кон Одредот, над с. Сопотско преседовме неколку дена во шумата, а врската со организацијата од Сопотско веднаш ја воспоставивме. Од тоа село имаше неколку младинци кои изразија желба да ни се приклучат и дојдат со нас во партизани, но Свештарот не им го дозволи тоа, *зашто не ми е познато.*

Во шумата над с. Сопотско Свештарот одржа неколку состаноци со нас, новите партизани и со другарите од истото село. Тука, ние петмина младинци дадовме пред Свештарот партизанска заклетва. На сите зборови точно не можам да се сетам, но отприлика рековме дека верно ќе се бориме за ослободувањето на нашиот народ и дека, ако треба, ќе ги дадеме и нашите животи за тоа. Зборовите на заклетвата прво ги изговараа Свештарот, а по него ние повторувавме пред вкрстениите пиштол и нож. Пиштолот, воено-државен, на Свештарот му го даде Лазе Дојчиновски, кога беше сместен во неговата куќа и тој пиштол Свештарот го носеше се до неговото трагично загиѓување над с. Кленоец-кичевско.

Два дена по заклетвата стигнавме во планината кај с. Болно, каде што бевме срдечно дочекани од другите партизани. Настана преградување помеѓу новите партизани и поранешните илегалци од с. Подмочани, како Илија Спировски, Наум Веслиевски, Крсте Соколовски, Мите Трајчевски и други.

Кога дознавме за смртта на Стив Наумов и Мите Богоевски, *Одредот се наоѓаше во зданомесно Курган* кои загинаа во реонот помеѓу преспанските села Кривени и Златари, тој настан го примивме многу трагично. Особено беше *нападот* засегнат Свештарот, кој *знаеше кој дејствително е Стив и Мите.* Тој не собра сите околу него и по оддавањето почит со едноминутно молчење, ни расправаше за загинатите другари додека очите му беа насолзени. *Зборувајќи дека ео страв на Сав. и Мите, некогаша зајуби својот брат и брати, но ние треба да ги освесиме и т.к.*

Непријателот-бугарската војска и полиција-презеде голема акција за уништување на Одредот, кој се наоѓаше во планината кај с. Златари. Времето беше студено, врнеше лапавица, немаше доволно храна. Свештарот, кој и така беше болен, уште потешко се разболе. Партиската организација на Одредот, во која и јас членував, одлучи Свештарот да се префрли на некое посигурно место и ^{3а}таму да се опорави. Беше решено Крсте Соколовски и Косте Кусаковски да го префрлат на италијанската страна, во с. Курбиново, кај Трајан Ставревски. Тоа префрлување беше успешно изведено.

Со Свештарот повторно се сретнав негде при крајот на ноември 1942 год. во с. Покрвеник, кај Мите Трповски, односно во покрвенската пештера, во која ние неколку души бевме извесно време сместени. Бидејќи намавме доволно храна, на предлог од Мите Трповски, влеговме во с. Отешево. Таму, Свештарот со другарите Илија Спиоровски, Цветан и Бустрик влегоа во куќата на тогашниот селски кмет Коста, кој беше авторитет за селаните од десетина куќи, додека јас за тоа време држев заседа на главниот пат. Оваа акција успешно заврши, бидејќи после разговорот со кметот Коста и другите селани, ние со доволно храна (леб, овчја маст, сирење и др.) повторно се повлекохме во пештерата. Инаку, пештерата беше многу стрмна и длабока и во неа се спуштавме и се качувавме со скала. Внатре беше темно и влажно, па правевме разни шегии на сопствена сметка. Од гранки и напрат имавме направено неколку легла на спратови. После митингот во с. Отешево имавме доволно храна, но кога ќе запалевме оган, чадот не можеше да излегува, па моравме да го гаснеме.

Свештарот, нашиот комесар, постојано разговараше со нас во пештерата, ни ја објаснуваше целта на борбата, ни расправаше за организирање на народот, за Илинденското востание, за општото народно востание кое треба да го подигнеме, за новиот поредок и тн. Се сеќавам кога зборувавме за престојните борби и за тоа дека малку од нас ќе останат во живот по победата и за пример ги земаше Стив, Мите, Косте, Стерјо и други, кои загинаа како партизани *од Одредот 2. Трповски*

Наидоа студени денови, почна да врне снег. Неколку козарчиња од с. Покрвеник со козите се најдоа пред отворот на пештерата. Тие почнаа да зборуваат за тоа каква е пештерата, колкава е, дали има врска со езерото и сл. и за да го испитаат тоа почнаа да фрлаат камења внатре. Ние моравме да се криеме кој како знае за да не го погоди некој камен.

Во пештерата пристигна радосна вест: писмото од Круме Димитровски-Мико, кој по своја иницијатива пристигна во Корча, во кое стоеше дека, по согласноста на албанскиот комитет во Корча, Свештарот треба да

појде во Корча, на одредено место и со одредена лозинка. Вечерта се поздравивме со Свештарот и му пожелавме добар пат. Тој, со другарите Бустрик и Мите Трповски замина од пештерата. Првиот го следеше Свештарот до Сирхан, а вториот до автобуската станица, од каде Свештарот замина со автобус, а потоа пристигна во с. Глобочани, кај претседателот на комуната (по име Тома). Со партискиот секретар на селото, учителот Илија и со други одржа состанок. Претседателот Тома му даде лична карта, но не се сеќавам на кое име. Од Глобочани, во придружба на учителот Илија, Јордан Тасевски од с. Коњско и некој Пандур од комуната, Свештарот излезе на патот Преспа-Корча. Свештарот и учителот Илија влегоа во еден камион со кој управуваше ресенчанецот Јонче Кереместе, а кој возеше чамови и борови трупци од с. Брајчино за Корча, додека Јордан Тасевски се врати за Коњско. Свештарот и учителот Илија се упатија кај фурнијата Илија во Корча, каде се сретнаа со К. Димитровски-Мико.

Друга средба со Свештарот имав во с. Прогон, во куќата на Лефтер, кога тој пристигна од Корча, а ние туку што бевме пристигнале од покрвенската пештера преку с. Коњско, с. Глобочани и преку с. Свезда во корчанско-Албанија. Настана општа радост, пеење, играње во чест на нашиот комесар. Во куќата на Лефтер бевме срдечно пречекани, очистени од вошки, пресоблечени, нахранети. Во неговата куќа Свештарот одржа состанок со нас партизаните (кој дојдо (10) ~~околу десетина души~~), а имаше состанок и со албанските активисти и поединци. Свештарот беше многу задоволен од разговорите во Корча со албанското партиско раководство, односно со Комитетот на Корча. Тоа и нам ни го пренесуваше. Другарот Горче ни даде на знаење и на тоа многу инсистираше, какво треба да биде нашето однесување во куќата на Лефтер, односно и во другите села, како не би го окрниле угледот на југословенските партизани, а особено во нашето дејствување во македонските (преспанските) села под албанска администрација, кои беа крајно бедни и сиромашни, а многу гостопримливи.

Од доаѓањето во Преспа во есента 1941 год., Свештарот имаше оржано состаноци со партиските организации скоро во сите села под бугарска окупација, како што ~~беа~~ ^{се селаша;} Сопотско, Златари, Кривени, Лева Река, Болно, Евла и други, а неговото доаѓање по селата беше на тој начин што тој се претставуваше како трговец со дрво, дрвен кумур, волна, месо и др., зависно од условите во секое село и дејноста на селаните. ^{со што се занимаваат.} На територијата на "италијанска Преспа", односно територијата под албанска администрација, со самото негово сместување во с. Царев Двор како свештар, тој имаше можност легално да ги обиколува скоро сите села, како: Подмочани, Курбиново, Дрмени, Покрвеник, Лавци и др. ^{Поради сепитиот доска, како свештар легално ги посетува и обиколува сите села под италија. Овде, во дрменско-свештарско со сирби. Организ. во селата...}

Како партизан и комесар на одредот "Даме Груев" нема село во југословенскиот, албанскиот и грчкиот дел каде што Свештарот нема одржане било состанок со младинците, партиските организации, митинг, говор или сл. Насекаде ја објаснуваше целта на нашата борба, зборувааше за востанијата на македонскиот народ против турците (Илинденското востание), за слободна и обединета Македонија. Секаде каде што ќе се појавеше беше слушан со големо задоволство и внимание и народот одушевено го прифаќаше. Умееше на селаните да им влезе во душата и да им ги погоди најболните чувства. Се поставуваше така што никој не можеше да не го прифати. Се секавам на измирувањето на две скарани родбински фамилии: ги повика и двете страни во една голема соба, их со долги свадбарски маси и почна расправа. Ги сослуша и едните и другите и, кога требаше, веднаш ги сечеше со зборовите "тоа не е така", "вие сте во право во ова, вие во она" и сл., така што луѓето увидоа дека навистина не се во право ниту едните, ниту другите, па се измирија пред сите нас, потоа се поздравија и задоволни си отидоа.

Другарот Ѓорѓе честопати, кога беше добро расположен, ја пееше неговата омилена песна: "Зем ми Пено мори, Господ да те земе, ако не ме земиш, пишман ќе бидеш...".

Со албанските учители во преспанските села, честопати остануваше подолго во разговор (на италијански, а повеќе на француски јазик) ^{по Алдожија} на марксистичка тема, за победата и новиот поредок.

Во с. Пустец-албанска Преспа-Свештарот организира акција на вадење на потонатото бродче од страна на италијанците за време на окупирањето на Албанија во 1939 год., а во кое имаше оружје, одела и др. Откако Свештарот дозна за постоењето на ова бродче, организира негодку чамци од повеќе села и со ортом и канџи успеавме да го извадиме бродчето на површина. Но, од него немавме корист, бидејќи тоа беше целото изгниено и упропастено. Меѓутоа, кај населението мобилизирањето за неговото вадење остави голем впечаток.

Во истото село имаше собрано и спехиска пченка, земена од народот за албанските бегови. Кога дознавме дека има стражар кој го чува житото, со помош на Н.О.О., а вакви одбори имаше скоро во сите села, го фативме стражарот, а житото го поделивме на народот, оставајќи нешто и за нас кај наши доверливи луѓе. Лично Свештарот застапа пред вратата на ~~едниот~~ магацинот и му нареди на Одборот, по список што беше претходно направен, да го раздели житото на луѓето, сообразно со бројот на членовите во фамилијата. Оваа акција имаше силен одјек кај народот и беше доказ за доследната и правична борба што ја водевме.

Во истото село, откако добро расположениот Ѓорѓе ни ја ис-

пеа песната "Земј ме Пено мори...", некој од другарите го потпраша да ни го каже неговото вистинско име. Тој се колебае, негодуваше вртејќи се на рагозината, па рече: "носам име на еден голем светски човек-државник". Ние почнавме да погодуваме изговарајќи разни имиња, а кога го спомнавме името на Јосиф, алутирајќи на Сталин, тој се насмеа изразито јасно и климна со главата, велејќи "да". Потра стана збор и за неговиот прекар-"Свештарот". Ни раскажуваше многу настани, што ги доживеал во Царев Двор, како легален свештар, а инаку и легалец. Наводно, некој од неговите, татко или дедо, се занимавал со свештарство, а тој како дете му помагал, па затоа го носел тој прекар. Како писмен човек, кој знаел добро да игра и шах, на неколку пати индиректно преку своето знаење ќе се издадел на властите, но успеал да се спаси: кога на една жена и напишал адреса за синот во странство и кога еден италијански офицер и маршалот на карабинерите играле шах во едно биће во Царев Двор.

Заедно со Свештарот бевме од есента 1941 год. па до Преспанското советување во 1943 год., кога тој заминува од Галичица за Дебарца со Одредот, а јас останав во Главниот Штаб на НОВ за Македонија како курир.

За Свештарот може да се каже многу повеќе, отколку што е изнесено во овој реферат. За тоа, имам повеќе напишано во посебно сеќавање што се наоѓа во Историскиот архив на СР Македонија.

Јас, а мислам и другите борци од одредот "Даме Груев", како и позадинските работници кои имале контакти и соработувале со Свештарот, во него гледавме човек, виден револуционер, чесен и достоин, кој со своите политички и партиски часови, митинзи и говори, не бодреше нас борците и селаните и придонесуваше да истраеме во борбата за слобода. Иако беше со нарушено здравје, честопати гладен, по студ и невреме, Свештарот никогаш не престана да верува во победата иднина, во победата на нашите народи, која, за жал, не можеше да ја доживее.

Скопје, јуни 1985 год.

